

*Шершньова О.А.**

МІЖНАРОДНЕ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА ДІТЕЙ: РОЛЬ ГААЗЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Розвиток міжнародних відносин є важливою складовою розвитку України як самостійної, суверенної держави. Правова захищеність громадян та їхніх об'єднань, які беруть участь у різноманітних міжнародних зв'язках, стає глобальною проблемою нашого часу [1, с.129]. Великим кроком на цьому шляху є приєднання України до багатьох Гаазьких конвенцій, розроблених в рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права. З 2003 року Україна як повноправний член бере участь у її роботі і на сьогоднішній день, приєдналась до семи конвенцій із тридцяти восьми прийнятих Конференцією [2, с. 357].

Захист дітей є одним з основних завдань міжнародного співробітництва взагалі та Гаазької Конференції зокрема. Гаазькі конвенції з сімейного права вважаються одними з найпопулярніших через участь у них великої кількості держав. Суперечки батьків можуть призвести до колізій стосовно права опіки і зміни місця проживання, зі шкідливими наслідками для дитини. Гаазька конференція була сконцентрована на небезпеках, на які наражаються діти транснаціональних сімей, чим довела свою рішучість зосередитися на забезпеченні захисту прав молоді [3]. В цьому контексті стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання є головними елементами. Після Другої Світової війни було укладено три конвенції щодо зобов'язань по утриманню. По-перше, Нью-Йоркська Конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 року, по-друге, у 1956 році була укладена Гаазька конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань щодо дітей та у 1958 році - Гаазька конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання дітей. Ці конвенції були переглянуті та доповнені Гаазькою конвенцією про визнання та виконання рішень стосовно зобов'язань по утриманню 1973 року (Україна бере участь) та Гаазькою конвенцією про право, що застосовується до аліментних зобов'язань 1973 року [4].

Гаазька конференція з міжнародного приватного права не зупинилась на досягнутому. 23 листопада 2007 року у м. Гаага було прийнято Конвенцію про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання. Актуальність її полягає в тому, що вона гарантуватиме можливість особам, що проживають в Україні, в першу чергу, громадянам України одержувати аліменти з-за кордону у спрощеному порядку завдяки налагодженому механізму взаємодії центральних органів держав та інших компетентних органів. Поряд з Конвенцією був прийнятий Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання і визначає право, що застосовується до зобов'язань про утримання [5, с. 33].

Конвенція складається з 9 розділів і базується на узагальненні і вивченні практики застосування, а також на ґрунтовному аналізі позитивного досвіду та прогалин у регулюванні Гаазької Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про ут-

* юрист II категорії, що проводить НТР, науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Довгерт А.С.

римання дітей від 15 квітня 1958, Гаазької Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 2 жовтня 1973 та Нью-Йоркської Конвенції ООН про стягнення аліментів за кордоном 1956 року, які на сьогодні є найпоширенішими у світі міжнародними інструментами у сфері стягнення аліментів, так само як й інших міжнародних документів, що мають регіональний характер. Згідно ст.ст. 48 та 49 Гаазької Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання від 23 листопада 2007 вона повинна замінити існуючі вищезазначені Конвенції у сфері зобов'язань про утримання [6].

Які ж можливості відкриває Конвенція для її майбутніх учасників, у тому числі для України? Зупинимося на деяких основних положеннях нової Конвенції [7]. Дія положень поширюється на зобов'язання про утримання на дитину, віком до 21 року та на одного із подружжя. Відповідно до ст. 2 п. 3 Конвенції Договірна держава, яка є стороною Конвенції може поширити її застосування на будь-які зобов'язання про утримання, що випливають з сімейних відносин, батьківства, шлюбу або родинних зв'язків. Цікаво, що Конвенцією передбачено можливість обмежувати вік дитини, до якої застосовуються її положення, 18 роками, шляхом внесення відповідних застережень [5, с. 34].

Експерти погодилися, що сучасна система міжнародного відновлення підтримки дітей та інших форм сімейного утримання є надзвичайно складною, тому вона повинна: (а) швидко передавати запити; (б) бути ефективною у світлі порівняння адміністративних витрат зі здобутим утриманням; (с) бути достатньо гнучкою, щоб забезпечити співпрацю між дуже різними національними системами; (d) ефективно в тому плані, щоб запобігти непотрібних або складних формальностей чи процедур; (е) зручною для користувача, та (f) повинна гарантувати, що зобов'язання, покладені на Держави, що домовляються, не є надто обтяжуючими [8, 16].

Договірна держава призначає Центральні органи для виконання відповідних функцій, передбачених Конвенцією. Потрібно підкреслити, що Конвенція не позбавляє заінтересовану особу права безпосередньо звертатися із відповідною заявою до компетентного органу (суду або адміністративного органу), не залучаючи Центральні органи. Проте, у таких випадках положення Конвенції застосовуються не повністю [3]. Так, згідно ст. 10 Конвенції особа, яка претендує на отримання аліментів, може подати заяву: а) про визнання або визнання і виконання рішення про стягнення аліментів; б) про виконання рішення, прийнятого або визнаного в запитованій Державі; с) про прийняття рішення про стягнення аліментів в запитованій Державі, коли немає ніякого існуючого рішення (одночасно може порушуватися питання про встановлення батьківства, коли це необхідно); d) про прийняття рішення про стягнення аліментів в запитованій Державі, якщо визнання і виконання рішення там неможливе або відмовлено через брак підстав для визнання і виконання; е) про зміну рішення, винесеного в запитованій Державі; f) про зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитована Держава.

Особа, яка сплачує аліменти (боржник) може на підставі Конвенції подати заяву про: а) зміну рішення, винесеного в запитованій Державі; б) зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитована Держава [7]. Позитивним моментом є те, що згідно ст. 8 Конвенції Центральний орган несе свої власні витрати по застосуванню цієї Конвенції і не вимагає від заявника оплати за надані послуги.

Визнання та виконання рішень про стягнення аліментів. У ст. 20 Конвенції визначено умови, за яких рішення про стягнення аліментів, прийняте судом або адміністративним органом в одній Договірній Державі (Державі походження), визнається та виконується в іншій Договірній Державі, а у ст. 21 зазначається, якщо запитована Держава не може визнати чи виконати цілком усе рішення, тоді вона визнає чи виконує відокремлювану частину рішення, яку може визнати чи виконати. У ст.22 Конвенції наведені

підстави для відмови у визнанні та виконанні рішень про стягнення аліментів: якщо визнання та виконання рішення є явно несумісним з публічним порядком («ordre public») запитованої Держави; якщо мали місце порушення процесуального порядку розгляду справи; якщо триває провадження між тими самими сторонами і про той самий предмет; вже прийнято інше рішення є несумісним з рішенням, постановленим між тими самими сторонами і про той саме предмет, за умови, що це останнє рішення відповідає умовам, необхідним для його визнання та виконання у запитованій Державі [7]. Визнання і виконання рішень адміністративних органів про стягнення аліментів стане можливим завдяки Конвенції, яка прирівнює їх в даному випадку до судових рішень. Конвенція застосовується і до угод сторін про утримання, які підлягають визнанню і виконанню так само як і рішення судів. Передумовою є лише те, що така угода повинна визнаватися національним законодавством тієї держави, в якій вона укладена. Наприклад, ст. 78 Сімейного кодексу України надає подружжю право укласти договір про надання утримання одному з них, а ст. 189 цього Кодексу надає право батькам укласти договір про сплату аліментів на дитину [3].

Гнучка система приєднання до Конвенції дозволяє очікувати, що Конвенція у майбутньому створить єдиний механізм стягнення аліментів за кордоном у більшості держав світу. На сьогодні її підписали США, що свідчить про намір цієї держави нарешті стати учасницею багатостороннього правового механізму стягнення аліментів, адже до сьогодні США не були стороною жодної конвенції з питань аліментів. Узагальнюючи можна відмітити, що участь нашої держави у міжнародних конвенціях сприятимуть вдосконаленню та наближенню національного законодавства до законодавства ЄС, уніфікації колізійних норм права та розвитку політичного, економічного, правового та культурного становища України на світовій арені [9, с. 200].

Література

1. Павлик Л. Розвиток правових відносин та міжнародної правової допомоги // Право України. - 2005. - № 5. - С.129.
2. Комарук Інна. «Перспективи участі України у Гаазькій конференції з міжнародного приватного права» //Матеріали Міжнародної наукової конференції «П'яті юридичні читання». - К: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. - С.357-360
3. Загальна інформація про Гаазьку конференцію з міжнародного приватного права. Міністерство юстиції України <<http://www.minjust.gov.ua/0/9603>>
4. Alegria Borrás and Jennifer Degeling. Draft Explanatory Report on the Hague preliminary draft Convention on the international recovery of child support and other forms of family maintenance, Prel. Doc. No 32 of August 2007, para. 18-24 <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications4139&dtid=35>
5. Комарук Інна. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання / Юридичний журнал. 2010р. N 2 - С.32-35.
6. Carine Rosalia-Marion. The role of the Hague Conference on private international law in raising the rights of the child, combining protection with autonomy<<http://www.stefaslaw.com/theroleofthehagueconference.pdf>>
7. Марія Сніжко. Нова Гаазька конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей <<http://www.minjust.gov.ua/0/13304>>
8. Сайт Гаазької конференції <<http://www.hcch.net/upload/engl.html>>
9. Попко В. В. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Гаазької конференції: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. - К., 2006. - С.200.